

SYNVÄRLDEN

Nr 1 2023

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Från LVI-dagarna, sid 14

Mer digital rehab behövs, sid 4 och 7

Nytt arbetssätt på Af, sid 11

Ges ut i samarbete mellan Synskadades Riksförbund – SRF, Föreningen För Synrehabilitering – FFS och Specialpedagogiska Skolmyndigheten, Resurscenter syn.

Redaktion:

Jan Wiklund, 0033-784 639 101
Cecilia Ekstrand (ansv.utg)
tel 08-39 91 19

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

e-post:

nyasyn@srf.nu

2023 kommer Nya Synvärlden ut med fyra nummer

Manusstopp 2023 (prel):

1/2023: 1 mars
2/2023: 1 juni
3/2023: 1 oktober
4/2023: 1 december
Tidningen kommer ut på svartskrift, läsbar pdf och doc.
Adressändringar och nya prenumerationer anmäls till kansli@ffss.se.

Skicka gärna ditt bidrag – artikel eller annons – till tidningen på epost. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta ner och redigera insänt material. Annonser går givetvis in obeskurna. Artiklarna läggs dock oftast in oredigerat och författaren ansvarar själv för innehållet.

OBS att digitalbilder kräver hög upplösning. Ställ in högupplöst läge på mobilen! Och skicka bilder separat, alltså inte inkopierade i ett worddokument.

Redaktionen skickar ett varmt tack till alla som medverkat med material i detta nummer!
ISSN 1401-4742

Innehåll

Inledare	3
Detta gör FFS.....	3
Landet runt	4
Nytt år	3
Digitalt utanförskap bland blinda och synskadade	4
Visar världen för barn med synnedsättning	5
Ökade resurser för stärkt hab/rehab på det digitala området	7
Rehabilitering på Almåsa.....	8
Kurs för vårdnadshavare om cerebral synnedsättning	10
Arbetsmarknad	11
Nytt arbetssätt på Arbetsförmedlingen.....	11
När Ramin fick anställning med stöd av Arbetsförmedlingen....	12
Bildning	14
Stamceller, dansare och glaukom på LVI-dagarna.....	14
Nya produkter	16
Telefoner och orienteringshjälpmedel bland nyheterna.....	16
FFS-nytt	18
Stipendier	17
Årsmötet 25 april	17
Ökad tillgänglighet på www.ffss.se	18
Årets FFSare	18
Webbinarier.....	18
Kalender	20

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:
Cecilia Ekstrand, tel 08-39 91 19

E-post: kansli@ffss.se

Webbsida: www.ffss.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffss.se och länken ”bli medlem!”. Fyll i formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:- Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Detta gör FFS

Pandemin påverkade FFS:s verksamhet även under delar av 2022. Vi fortsatte att genomföra webinarier tillsammans med Forum Vision. Två genomfördes under våren och ett under hösten. Teman har varit presentation av CVI-utredningsteamet, SRF:s ledarhundsverksamhet, Vision & Motion om projektet som utvecklat en app för att röra sig självständigt, Iris Hadars förberedande utbildning för personer med synnedsättning, SPSM:s forskningsöversikt: Att främja delaktighet och lärande hos barn och elever med synnedsättning. Perceptionsträning, nytt i OrCam, ICAP. En leverantör har medverkat med presentation vid varje tillfälle.

Kommande verksamhet

Forum Vision och FFS planerar att fortsätta att erbjuda våra medlemmar dessa aktiviteter under det kommande året. I februari i år genomförde vi ett webinarium om projektet Vägvisaren i Örebro och med presentation av Iris Hjälpmedel. Vi ser det som medlemsnytta och som ett sätt att få nya medlemmar för våra föreningar.

Vi vill nå ut till nyanställda personer, vilket har varit svårt då det inte funnits några fysiska mötesplatser. Vi har informerat syncentralscheferna om FFS. Medlemmar i FFS har möjlighet att söka bidrag till bland

annat konferenser. Under 2022 utökade vi antalet stipendiesökningar till den nordiska kongressen i Danmark och delade ut 15 samt 1 stipendium till en annan konferens.

Tillsammans med SRF arbetar vi vidare med frågan om en permanent grundläggande synutbildning på akademisk nivå. I början av 2022 träffade vi Örebro Universitet för ett samtal. Målet är att uppvakta utbildningsdepartementet efter valet. Vi sprider information om pågående utbildningar och kurser på föreningens hemsida.

Framtida kongresser

FFS har ingått i planeringsgruppen för den Nordiska Kongressen i Synpedagogik som ägde rum i september i Danmark. Vi kommer att fortsätta delta i planeringsarbetet av kommande kongress.

Vi har anlitat ett företag för att se över tillgängligheten i de kanaler som föreningen använder sig av. Mer om detta på FFS-nytt-sidorna.

Har ni tips och idéer på vad FFS ska göra så hör av er till kansli@ffss.se.

Slutligen vill vi slå ett slag för årsmötet som äger rum den 25 april fysiskt och digitalt.

Cecilia Ekstrand
Ordförande Styrelsen FFS

Nytt år

Nytt år innebär faktura för årsavgiften för ditt medlemskap i FFS. Fakturan skickas till din e-post. Har du bytt e-postadress hör av dig till kansli@ffss.se. Håll utkik i din e-post. Mejlet kommer från Mari Lemon (Conrado)

Redaktion

Catharina Henriksson, FFS
Annika Södergren, SPSM
Henrik Götesson, SRF
Sara Andersson, Sc
Lena Söderberg, Af
Jan Wiklund, redaktör

Digitalt utanförskap bland blinda och synskadade

Majoriteten av personer med synnedsättningar måste be andra om hjälp med digitala tjänster

Genom undersökningen Svenskar med funktionsnedsättning och internet (SMFOI) går det att långsiktigt följa hur användningen av internet förändras över tid hos personer med synskador och andra funktionsnedsättningar. I undersökningen deltar personer som använder sig av internet men som av olika anledningar kan tycka att det är svårt. Materialet är uppdelat på personer som är blinda och personer som har en grav synnedsättning. Det är deltagarna själva som får avgöra vilken kategori de tillhör. Vi har också en kontrollgrupp bestående av personer som inte har någon funktionsnedsättning. Av den senaste undersökningen från 2021 kan vi se att över 7 av 10 blinda och runt 6 av 10 med synnedsättning regelbundet behöver be någon annan om hjälp med att göra saker på nätet. Som jämförelse är det 15% i vår kontrollgrupp som behöver be om hjälp. Av detta drar vi slutsatsen att många webbplatser och tjänster är för dåligt utformade för den som inte ser eller ser dåligt.

Låg aktivitet på internet

Jämfört med vår kontrollgrupp kan vi se att båda grupperna i

betydligt mindre utsträckning e-handlar, swishar och betalar räkningar. Och användningen är lägre för vad vi än jämför med. Oavsett om det är att använda Facebook, kolla vädertjänster, lyssna på poddar...

Med Covid-19 i färskt minne har vi tittat extra på hur personer med olika funktionsnedsättningar använt digitala hälsotjänster. Då kan vi se att 68% av blinda och 83% av personer med grav synnedsättning har loggat in på de tjänster som finns på 1177.se. Många tycker att dessa tjänster är svåra. Det kan jämföras med 90% i vår kontrollgrupp och där är det betydligt färre som tycker att tjänsterna är svåra.

Ett sätt att skydda sig själv från riskerna för smitta under pandemin har varit att delta i vårdmöten hemifrån via sin dator, surfplatta eller telefon. Det har runt 15% av blinda och gravt synskadade gjort. Det är 20% av kontrollgruppen som haft sådana möten. Flest digitala vårdmöten har personer med psykiska svårigheter haft.

Det är 36% av de blinda deltagarna som säger att de känner sig fullt delaktiga i det digitala samhället och 42% av dem med grav synnedsättning. Det är betydligt lägre än kontrollgruppen som ligger på 81%.

Tekniska problem orsaken

Blinda personer hör till tre grupper som genomgående rapporterar de största svårigheterna med att använda internet. De andra två är personer som har svårigheter att läsa, skriva och räkna samt personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Svårigheternas karaktär skiljer sig åt. För blinda personer är det främst bristande tekniska lösningar och svårigheter att hitta till det innehåll och de tjänster man behöver. För de båda andra grupperna är det svårt att förstå själva innehållet.

Sammantaget visar vår undersökning att det finns betydande digitala klyftor i det svenska samhället.

Data från undersökningen finns publicerad på <https://internet.begripsam.se>

Stefan Johansson
Begripsam och forskare i forskningsprogrammet CoDeAc

Visar världen för barn med synnedsättning

Vi i barnteamet på syncentralen i Göteborg vill väcka upptäckarlusten hos barn med synnedsättning. Vårt mål är att tillsammans med familjerna lära barnen kompensatoriska strategier samt stärka deras förmåga och självförtroende för problemlösning.

Vi som arbetar i barnteamet är synpedagogerna Lena Sandbacka, Nicolina Pernheim Goodrich och Teis Løyche.

Synen är viktig för den allmänna utvecklingen. Den påverkar motoriken, kommunikationen, samspelet med andra människor, förmågan att tillägna sig kunskap om omgivningen och den språkliga utvecklingen. Ett blint barn lockas inte till aktiviteter av synintryck utan behöver stöd och stimulans för att utforska omgivningen och upptäcka världen med andra sinnen än synen. Barnet behöver extra stöd för att få en bra uppfattning om sin omgivning, och konkret få visat för sig vad det är som ska upptäckas.

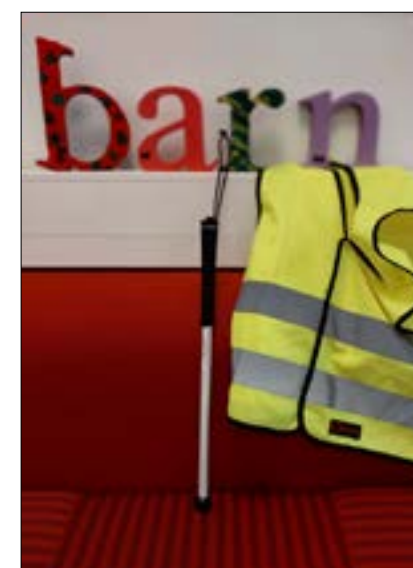
Vi uppmanar föräldrarna att i barnets tidiga åldrar stimulera till rörelse, kroppsmedvetenhet och utevistelse. Att stärka barnets motorik och fysiska utveckling genom att låta dem uppleva naturen med olika underlag, lekplatser och skilda miljöer. Orsaken är att vi har

Till hjälp använder vi oss av "Punktkassen" som första steg och "Punktväska"

Boken Linjer och labyrinter använd när man skall lära sig läsa och förstå bilder

Viktigt med rätt utrustning, alltid reflexväst

Öva konkret med leksaker för att handskas med olika situationer

upplevt att en del föräldrar överbeskyddar sina barn med synnedsättning. Barnet behöver helt konkret stimuleras till att upptäcka sin omgivning och våga ta för sig.

För att locka barnet att upptäcka omvärlden introducerar vi bland annat vit käpp tidigt. Hur tidigt den vita käppen introduceras är individuellt beroende på barnets förutsättningar och familjens önskemål, men ofta introduceras vi käppen redan vid ett års ålder med goda resultat.

Med hjälp av käppen i samband med ekolokalisation kan barnet utöka sin uppfattning av världen. Detta kan i sin tur väcka barnets nyfikenhet och vilja att upptäcka mer. Nyfikenhet och upptäckarglädje ger goda förutsättningar för den motoriska utvecklingen. Ibland kan vi behöva påminna föräldrarna om att tillåta att deras barn gör ljud ifrån sig, att detta är en strategi för att orientera sig och använda ekolokalisation. I takt med att barnet blir äldre blir orientering- och förflyttningsträningen (O/F) ännu viktigare. På så vis ökar chansen till att käppen blir ett viktigt hjälpmedel i samband med att barnets självständighet ökar.

För att motivera till ytterligare käppträning erbjuder vi O/F-träning i grupp från förskoleålder och uppåt. På så vis får barnen möjlighet att dels träffa andra jämnåriga som också använder vit käpp, samtidigt som de får utöka sina sociala nätverk.

En annan del av O/F är syn-

tolkning av omgivningen, också detta introduceras för familjerna så tidigt som möjligt.

För att illustrera och förbereda barnet på olika situationer som kan uppstå använder vi oss av konkreta föremål i lek som till exempel övergångsställe på bord med leksaksbilar och dockor.

Precis som med den vita käppen introducerar vi även punktskrift och taktila bilder i tidig ålder. Till hjälp använder vi oss exempelvis av MTM's "Punktkassen" som första steg och "Punktväskan" som vidare utveckling på detta. Vi sitter också med i punktskriftnämndens barngrupp, där vi är med i arbetet att utveckla punktskriften för barn i Sverige. Tillsammans har vi varit delaktiga i utvecklandet av det tredje steget "Bildlådan".

I boken "Öva med bilder-linjer och labyrinter" introducerar vi taktil bildläsning för att sedan lättare kunna lära barnen att tolka taktila kartor och bilder.

Vi tipsar även om anpassningar av miljön i hemmet och

Välkommen till syncentralen

på förskolan/skolan med till exempel punktuppmärkning och taktila ledstråk.

Vi jobbar kontinuerligt med barnen och deras föräldrar för att stärka deras förmågor och utveckla självständigheten hela vägen upp till vuxen ålder.

Barnteamet på syncentralen i Göteborg

Ökade resurser för stärkt hab/rehab på det digitala området

Regionerna måste ta sitt ansvar när det gäller att bedriva en god habilitering och rehabilitering för att minska det digitala utanförskapet. Det anser Synskadades Riksförbund som driver frågan som ett av flera prioriterade områden under 2023.

Synskadades Riksförbund har antagit två ställningstaganden kring habilitering och rehabilitering för att synskadade ska kunna bli bättre på att använda digitala tjänster. Det ena ställningstagandet vänder sig till politiker och andra beslutsfattare med krav på att varje syncentral ska ha minst en IT-pedagog eller motsvarande. Pedagogerna kan med fördel ha egen erfarenhet av att använda skärmläsare och/eller förstoring i sitt dagliga liv. Ökade ekonomiska resurser behövs också.

Det andra ställningstagandet, som vänder sig till professionen på syncentralerna, beskriver vad som bör ingå i digital habilitering och rehabilitering. Det ska vara självklart att få utbildning i att använda konsumentprodukter som har integrerade hjälpmedel. Det gäller exempelvis vanliga mobiltelefoner och surfplattor. Det är viktigt att få lära sig hur en hel produkt fungerar, att bara lära sig hur enbart ett hjälpmedel eller ett program som förskrivs används fungerar

inte. Många som vänder sig till Synskadades Riksförbunds rådgivningstjänst Synlinjen vill kunna hantera mobilt bank-ID, men de har ingen aning om hur man navigerar med gester på telefonen. Det är nödvändigt att känna till för att kunna ge sig på att lära sig hur en app används.

Synskadades Riksförbund tror också på ökad samverkan mellan regionerna, till exempel genom att en frågedatabas skapas. IT-pedagogerna skulle genom den kunna utbyta erfarenheter för att undvika att behöva uppfinna hjulet på nytt gång på gång. I ett så pass smalt område som digital habilitering och rehabilitering för användare med skärmläsare och förstoring är skulle det vara ett behjälpligt verktyg.

Stora regionala skillnader

Synskadades Riksförbund anordnade ett webinarium kring sådana här frågor i november förra året. På webinariet deltog IT-pedagoger och synpedagoger från regionernas syncentraler och motsvarande verksamheter. 19 av 21 regioner var representerade. Det framkom att det finns stora skillnader mellan olika delar av landet kring vad som ingår i habiliteringen och rehabiliteringen. På vissa håll går det inte att få hjälp med någonting så grundläggande

som tangentbordsträning, alltså fingersättning på tangentbordet. Det är helt avgörande för att kunna skriva på en dator för den som är blind eller har en svår synnedsättning. Ingen syncentral som var representerad på mötet sade sig ge utbildning i hur man skannar en QR-kod med bank-ID-appen. Detta trots att det börjar bli en allt vanligare metod för att identifiera sig om man vill logga in från en dator med sin mobiltelefon eller för att införskaffa ett nytt mobilt bank-ID. Det framgick också att det på många ställen saknas riktlinjer kring vad som ska ingå i habiliteringen och rehabiliteringen. Därmed kan bedömningen kring vad den enskilde har rätt till bli godtycklig.

Det behövs en referensgrupp

Synskadades Riksförbunds ambition är att skapa en referensgrupp med representanter från syncentralerna i syfte att föra diskussioner kring hur habiliteringen och rehabiliteringen på det digitala området kan stärkas.

Henrik Götesson
*handläggare med ansvar för digital
habilitering och rehabilitering
Synskadades Riksförbund*

Rehabilitering på Almåsa

En fråga som diskuterats alltmer inom synskaderörelsen under de senaste åren är att driva rehabilitering i egen regi. Detta görs framgångsrikt i våra grannländer i Norden.

Allt fler kurser för synskadade har försvunnit från folkhögskolorna de senaste åren och många är de som med saknad minns de kurser i arbetslivsriktad rehabilitering som fanns på 80- och 90-talet. Nu påbörjas ett projekt för att driva kurser i egen regi. Projektet är finansierat av Synskadades Stiftelse och drivs av Synkunskap inom Iris Förvaltning, synskaderörelsens företagsgrupp, i samarbete med SRF. Kurserna är ett komplement till verksamheten inom offentlig och privat sektor.

Bakgrunden till att Synkunskap tar det här steget är dels kurserna i Synkunskap för verksamma inom synområdet och dels utvecklingen av rekreationen för synskadade på Almåsa.

Det var hösten 2020 som kurserna i synkunskap startade. SRF drev då en kampanj för att öka antalet syn/hörselinstruktörer. Den utbildning som fanns på Hagabergs folkhögskola var nerlagd sedan några år och det var svårt att driva kampanjen utan att kunna hänvisa till någon utbildning. SRF och Hrf

startade då en ny utbildning där HRF håller i hörseldelen och Synkunskap i syndelen. utbildningen i synkunskap heter nu Synkunskap bas och vänder sig även till anställda på exempelvis syncentral. Hittills har 33 personer genomgått utbildningen.

Rekreationen på Almåsa vänder sig till synskadade som är inskrivna på syncentral. Rekreation innebär att man kan komma till Almåsa och semestra under jul/nyår, påsk och sommar. Varje dag finns ett antal programpunkter som man kan delta i. Flera av dessa har ett rehabiliterande syfte.

På rekreationen är dock personer på semester och det är något helt annat än att vara på en kurs. Det är därför steget nu tas för att göra rena rehabkurser. Projektet vänder sig till personer i yrkesverksam ålder. Ett annat mål i projektet är att arbeta med att finna finansiering av kurserna för att kunna sälja dem. Det är viktigt att se hur verksamheten kan drivas vidare på lång sikt utan att enbart vara finansierade av Synskadades Stiftelse.

Under våren kommer två kurser att genomföras. Först ut är en kortare temakurs under ett förlängt veckoslut med tema användning av den smarta

telefonen i vardagen. Max 10 deltagare kan få plats på kursen och intresset har varit stort. Än större är intresset för den kurs i basrehabilitering som genomförs 28 maj - 4 juni, söndag-söndag. På denna kurs finns plats för 6-8 deltagare.

Ingen tror att någon kan bli färdigrehabiliterad på en vecka men kursen ska ses som inspiration och ett startskott för att fortsätta träningen hemma. Det allra bästa är om deltagarna även har kontakt med syncentralen på hemmaplan så att det blir lättare att få träning där man bor efter kursen.

Alla som anmäler sitt intresse för kursen i basrehabilitering får ett kartläggningssamtal där personens situation och behov diskuteras. Detta för att kunna individanpassa programmet så långt som möjligt. Kursen kommer att innehålla orientering och förflyttning, ADL samt tekniker för att läsa och skriva. Genomgående är den digitala träningen viktig då exempelvis telefonen underlättar vardagen oerhört mycket för den som är synskadad.

Stort fokus kommer också att läggas på det psykosociala området där SRF:s kamratstöds-material kommer att användas. Många av de personer som hittills hört av sig och anmält sitt intresse har uttryckt att de

behöver strategier som synskadade och få möjlighet att prata med andra i samma situation.

Mottagandet har varit mycket positivt från hela SRF-organisationen som sprider information om aktiviteterna i projektet. Detsamma gäller även för flera syncentraler som anmält intresserade deltagare.

I slutet av sommaren kommer en ytterligare kort temakurs. Denna har tema att flytta hemifrån. Fler unga personer har hört av sig för att de känner att de behöver särskild träning inför att det är dags att ta det steget i livet. Därför görs en särskild kurs med inriktning mot den målgruppen.

Senare under hösten kommer ytterligare en kurs i basrehabilitering. Projektet är tvåårigt och under 2024 utökas antalet kurser till 3 tema kurser och 3 kurser i basrehabilitering. Alla som arbetar med kurserna har synkompetens. Här finns synpedagog och specialpedagog till exempel. Flera har också egen synnedsättning. Det är viktigt att ha förebilder som synskadade och därför behövs synskadade som arbetar med kurserna.

Mer information om projektet och inbjudningar till kurserna kan du få på hemsidan www.synkunskap.se. Där finns även information om kurser för verksamma inom synområdet. Du kan också anmäla dig till vårt nyhetsbrev. För mer informa-

tion om rekreationen på Almåsa, se www.almasarekreation.se

Karin Hjalmarson
projektledare och ansvarig för Synkunskap

Inbjudan till utbildning Synkunskap Fortsättning

Under våren 2023 lanserar vi som utlovat kursen Synkunskap Fortsättning. Temat denna gång är Optometrisk rehabilitering/synträning. Utbildningen vänder sig till dig som genomgått Synkunskap bas/utbildning och till dig som arbetar som synpedagog. Utbildningen genomförs under två halvdagar i april via Teams – 20.4 och 27.4.

Föreläsare är Jan Eidvall som är erfaren synpedagog som bland annat varit chef för synkurserna på Hagabergs folkhögskola.

Kursen innehåller både teori och praktik.

Mer information finns på <http://www.srfstockholmgotland.se/Nyheter/Synkunskap-Fortsattning/>

Anmälan till karin.hjalmarson@irisforvaltning.se senast den 14 april. Kostnad 3900 kr plus moms.

Inbjudan till utbildning Synkunskap Bas

Nu öppnar vi utbildningen i synkunskap för ännu fler, t.ex. nyanställda på syncentraler och liknande. Välkommen med din anmälan till Synkunskap Bas

Utbildningen omfattar fyra veckors studier fördelade på två internatveckor – 9-12 oktober och 20-23 november – mellan dessa tid för hemstudier och efter den andra internatveckan en hemuppgift.

Ur programmet:

Vecka 1: bemötande, ögats funktioner, kartläggning av behov, hjälpmedel, belysning.

Vecka 2: dagliga aktiviteter, orientering och förflyttning, anteckningsteknik, digitala hjälpmedel, reaktioner vid kris.

Mer info hos Karin Hjalmarson. Kostnad 36.000 kr plus moms.

Kurs för vårdnadshavare om cerebral synnedsättning

Kurs för vårdnadshavare till barn och elever i åldern 6 - 18 år med cerebral synnedsättning (CVI) ges digitalt av Resurscenter syn, Specialpedagogiska skolmyndigheten den 27:e april 2023. Sista anmälan är 7/4.

Föreläsningarna riktar sig till dig som har barn i skolålder med CVI, med eller utan ytterligare funktionsnedsättning och som vill få grundläggande kunskap om CVI. Då deltagarnas barn är i ett brett åldersspann samt med eller utan ytterligare funktionsnedsättning kommer innehållet utgå från vad som generellt är vanligt vid CVI och med fokus på hur det påverkar situationen i skolan.

Dagen innehåller tre föreläsningar där du kan välja att delta på en eller två. Den första föreläsningen ger dig grundläggande kunskaper om CVI. De två andra går parallellt och har ett pedagogiskt fokus på lärande och tillgänglighet i skolan. Här kan du själv välja föreläsning utifrån ditt barns behov och förutsättningar i skolan. Kursen ges digitalt via Zoom och består av föreläsningar och diskussioner.

Grundläggande kunskaper om CVI kl. 9.00-11.30

Välkommen till en föreläsning om CVI, cerebral synnedsättning. Synpedagog Annika

Södergren och psykolog Michael Bergström Mörman, båda med lång erfarenhet av att möta elever med CVI kommer ge en grundläggande föreläsning om CVI.

Ur innehållet:

- Synen och dess olika funktioner
- CVI – vad är det?
- Vanliga utmaningar för elever med CVI
- Strategier som kan underlätta

CVI och läsning kl. 13.00-15.00

Den här föreläsningen riktar sig till dig som är vårdnadshavare till barn med CVI och vill veta mer om hur skolan kan skapa en tillgänglig lärmiljö med fokus på läsning och hur du som vårdnadshavare kan stötta ditt barn med läsningen. Du kommer att träffa specialpedagogerna Annika Hysing och Elin Maunder som till vardags arbetar på Resurscenter syn och har erfarenhet av läsinlärning och att möta barn och elever med CVI.

Innehåll:

- Hur kan CVI påverka läsning och läsinlärning
- Strategier och metodiska tips för läsning och läsinlärning
- Pedagogisk utredning och åtgärdsprogram
- Erfarenhetsutbyte och diskussion

CVI och flerfunktionsnedsättning kl. 13.00-15.00

Den här föreläsningen riktar sig till dig som är vårdnadshavare till barn med CVI i kombination med ytterligare funktionsnedsättning och som går inom grundsärskolan, inriktning ämnesområden. Du kommer att möta specialpedagog Judith Cederhag och synpedagog Annika Södergren som till vardags arbetar på Resurscenter syn och träffar många barn och elever med synnedsättning och ytterligare funktionsnedsättning.

Innehåll:

- Kort bakgrund om CVI
- Kännetecken för CVI hos barn med flera funktionsnedsättningar
- Anpassningar och strategier
- Erfarenhetsutbyte och diskussion

För mer information och anmälan, se www.spsm.se.

Annika Södergren
Resurscenter syn
Specialpedagogiska skolmyndigheten

Nytt arbetssätt på Arbetsförmedlingen

För att arbetssökande, oavsett var de bor i landet, ska få en likvärdig bedömning i förhållande till ohälsa eller funktionsnedsättning har ett nytt enhetligt arbetssätt införts.

I praktiken innebär det att personer som skriver in sig på Arbetsförmedlingen och anger att de har en funktionsnedsättning eller ohälsa som kan påverka förutsättningarna för arbete eller studier, styrs till ett team för kompletterande bedömning. Flera kompetenser inom den arbetslivsinriktade rehabiliteringen arbetar i ett nära samarbete i regionala team utifrån en nationellt enhetlig och strukturerad process. Medarbetarna handlägger ärenden från hela regionen, det vill säga arbetar geografiskt obundet och använder distansteknik i möte med arbetssökande. Vid behov kan fysiska möten genomföras.

Vid kontakt med Arbetsförmedlingen ska två frågor besvaras för att Arbetsförmedlingen ska kunna identifiera personer som blir aktuella för kompletterande bedömningsteamet.

• Har du en funktionsnedsättning eller ohälsa (till exempel sjukdom, diagnos eller någon svårighet) som kan påverka dina möjligheter när du söker jobb, förbereder dig för arbetslivet och är på en arbetsplats? Man frågar också om personen

Arbete i team ger kunden bättre förutsättningar att få rätt bedömning och rätt insats

tror sig ha behov av stöd från Arbetsförmedlingen på grund av detta?

• Behöver och vill du ha stöd från Arbetsförmedlingen på grund av detta till exempel för att finna, få och behålla ett arbete?

Beroende på vilken insats som teamet bedömer är relevant för den arbetssökande slussas kundens ärende sedan vidare.

Teamarbete

Fysioterapeut Linda Fahlén är med i teamet för den norra regionen och tycker att den stora fördelen med arbetssättet är just att man arbetar tätt i team där olika professioner ingår. Här finns både arbetsförmedlare, socionom, psykolog, fysioterape-

ut, arbetsterapeut och också personal från sektionen Syn Döv Hörsel när det handlar om personer från dessa målgrupper. Ett strukturerat arbetssätt gör att ”man får med alla bitarna” och kunden får en gedigen bedömning där man tittar både på möjligheter och hinder. Matchningen ut mot arbete underlättas när både rehabiliterande personal samt arbetsförmedlare finns med i teamen.

Rustas att själva efterfråga de stöd som finns

En tanke med det nya arbetssättet är också att försöka förhindra att kunder faller mellan stolarna eller att det tar lång tid för kunden att hamna rätt inom Arbetsförmedlingen och

När Ramin fick anställning med stöd av Arbetsförmedlingen

Inom Arbetsförmedlingen finns särskilda resurser som arbetar med personer som har synnedsättning, hörselnedsättning, döva och dövblindhet. Två av dessa resurser för målgruppen med synnedsättningar är SIUS samt synspecialist.

SIUS är en förkortning av Särskild stödperson för introduktions- och uppföljningsstöd. SIUS-programmet är ett individuellt stöd till arbetssökande med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och där målet är anställning.

SIUS-metoden bygger på olika steg som tillämpas utifrån den arbetssökandes och arbetsgivarens/arbetsplatsens behov av stöd. Efter att ha identifierat individens resurser och behov samt dennes arbetsförmåga i relation till arbetsuppgifter startar praktik/anställning.

Som SIUS har man kontinuer-

liga uppföljningar med personen och arbetsgivaren under praktik samt första anställningsåret.

För personer med syn- och/eller hörselnedsättning samt döva finns SIUS med specialinriktning mot dessa grupper.

Som synspecialist arbetar man bl a med synfunktionsutredning (SFU), arbetshjälpmedel samt anpassning av arbetsmiljö. När det gäller hjälpmedel och anpassningar måste detta bedömas utifrån aktuellt arbete/arbetsuppgifter.

En synfunktionsutredning har till syfte att klargöra förutsättningar för arbete och studier hos personen med hänsyn till synnedsättningen. Det är den funktionella synförmågan som är fokus vid utredningen. Utredningen ger vägledning och ett fördjupat stöd inför den fortsatta planeringen mot arbete eller studier. Genom SFU får man även en bättre bild av ex.

lämpliga arbetsuppgifter och yrken, behov av arbetshjälpmedel och anpassningar i arbetsmiljön. SFU består av tre delar som genomgång av relevanta underlag (ex. medicinska), utredande samtal samt testning av funktionell synförmåga (via standardiserade syntest). Vilka delar man använder beror på vad som behövs i aktuellt ärende.

Ramin är 23 år gammal och har en medfödd synnedsättning samt en förvärvad hörselnedsättning. Vad gäller hörselnedsättningen är audionom från vårt team inkopplad. Ramin upplever själv att synen är det som begränsar honom mest arbetsmässigt. Synen och hörseln är våra två viktigaste sinnen när det gäller att ta till sig information och de kompletterar varandra och hjälper oss att tolka vår omgivning. När man samtidigt har dessa två funktionsnedsättningar krävs det mer koncentration och energi, exempelvis

att utföra arbetsuppgifter och kommunicera med andra.

Synspecialist träffade Ramin första gången hösten 2021 och genomförde då en SFU. Hans synnedsättning består av nedsatt detaljseende på nära och långt håll pga. centrala bortfall i synfältet. Detta medför begränsningar vid bildskärmsarbete men även att enkelt kunna få en uppfattning av sin omgivning, exempelvis vid förflyttningar. Han har behov av olika typer av förstörande synhjälpmedel i sin arbetssituation. En bra anpassad belysning som inte är bländande är viktigt för honom på en arbetsplats. En lugn och ljudvänlig arbetsmiljö är även att föredra.

Ramin kom som ensamkommande flyktingbarn från Afghanistan till Sverige 2015. Hans mamma och fyra syskon finns kvar i hemlandet vilka han har regelbunden kontakt med. Ramin bor i en egen lägenhet i en medelstor stad. Han har gått el- och energiprogrammet inriktning IT på gymnasiet. Via Arbetsförmedlingen har Ramin byggt på sina kunskaper genom en IT-inriktad arbetsmarknadsutbildning till supporttekniker. I denna utbildning ingick praktik som han gjorde på en Hjälpmedelscentral. I samband med det kopplades SIUS in. Anpassning på arbetsplatsen behövde göras varför synspecialist kontaktades. Arbetsuppgifterna initialt handlade främst om begränsat datorarbete tillsam-

mans med tekniker samt viss rekonditionering av hjälpmedel. Efter avslutad praktik övergick denna till en anpassad anställning med stöd av lönebidrag. Arbetsinnehållet förändrades då med fokus på rekonditionering och registrering av återlämnade hjälpmedel, administration i interna system mm. I samband med detta ordnades en ny stationär arbetsplats med eget stort arbetsbord. Arbetskollegorna har arbetsrotation men Ramin har utvalda arbetsuppgifter som han utför utan tidspress.

Den viktigaste anpassningen för Ramin är att han har gott om tid att genomföra olika arbetsmoment. Han har en bra allmänbelysning över sin arbetsplats. Gällande förstörande hjälpmedel har han erhållit en förstöringskamera, syntangentbord och en extra stor bildskärm. Ramin behöver pauser för återhämtning under arbetsdagen. Arbetsgivaren har varit positiv till att identifiera lämpliga anpassade arbetsuppgifter för Ramin.

Utifrån överenskomna anpassningar kan Ramin arbeta heltid. Han har arbetsresor till och från arbetet med taxi.

Ramins fritidsintressen är att träna på gym och att läsa litteratur på både svenska och engelska. Ramin är ambitiös och har en stark vilja att lära sig nya saker. Han ser sin synnedsättning som en utmaning och har en positiv inställning om framtiden där en dröm är

att kunna driva ett eget företag inom IT-support. Idag är han glad över och trivs med sitt arbete på Hjälpmedelscentralen.

Bert Bostedt
synspecialist
Katarina Söderqvist
SIUS

Syn Döv Hörsel Region Nord

få tillgång rätt insats. Många har aldrig hört talas om det stöd som Arbetsförmedlingen kan ge i form av stöd till personligt biträde, lönebidrag, utvecklingsanställning, arbetshjälpmedel och anpassning av studie- eller

arbetsplatsen för att underlätta att få, finna och behålla arbete. Förhoppningen är att det nya arbetssättet kan bidra till att på ett bättre sätt möta kundernas behov.

Lena Söderberg
Arbetsförmedlingen Syn Döv Hörsel i region Nord

Stamceller, dansare och glaukom på LVI-dagarna

Efter några års uppehåll på grund av pandemi det äntligen dags för LVI dagarna igen. Den här gången hölls föreläsningarna och utställningen på konserthuset i Växjö, middagen var på PM & Vänner. Programmet var fullspäckat med intressanta föreläsare.

Tomas Bro, medicinedoktor och forskare inom oftalmologi vid Lunds universitet och ögonläkare vid Höglandssjukhuset i Eksjö var först ut. Han berättade om sin forskning kring glasögonförskrivning för myopi (när-synthet) hos barn i Sverige och dess bakomliggande faktorer. Han informerade oss om att den mest väldokumenterade riskfaktorn för närsynthet är arv, man har också sett att närarbete kan öka närsyntheten. En studie visar att pojkar i ortodoxa judiska skolor som har en skoldag på upp till 16 timmar har en större andel myopi än de som inte studerar lika många timmar per dag. Han visade även resultat från en äldre studie från slutet av 1800-talet som påvisade att tex sjömän hade en lägre andel myopi än de som hade kontorsjobb och mera närarbete.

Vid närarbete som tex läsning och att titta på telefon är det viktigt att tillämpa 20-20-20 metoden som innebär att när du tittat på något i 20 minuter ska

du i 20 sekunder titta på något som är 20 feet (6m) bort. Sol-ljus är en skyddande faktor för myopi.

Sten Andreasson, senior professor och överläkare inom oftalmologi vid Lunds universitet pratade om ärftliga näthinnesjukdomar och att det är den vanligast orsaken till grav synskada hos personer i arbetsför ålder i Sverige. Han föreläste om sin forskning och om vikten av tidig diagnostik både hos vuxna och hos barn. Han pratade om utveckling av ny diagnostik med elektrofysiologi, multifokalt ERG samt DNA-undersökningar/genotyp. Han berättade även om nya behandlingar bla genterapi "Luxturna" som kan ge behandling för en specifik genotyp RPE65 samt antisensterapi. Forskning pågår.

Mirjana Krisanovic, filmskapare, bergsbestigare filmskapande skådespelare och dansare samt inspiratör, tog med oss på en resa i hennes liv, där hon berättade hur hon har tacklat utmaningar som uppstått.

Mirjana blev blind vid 10 års ålder genom en olycka. Hon berättade att det hon är mest ledsen över att inte se är färger och ljus men hon tycker att det är en fördel att hon har sett och att komma ihåg färger. Hon tryckte på att syntolkningen är viktig.

Mirjana ville börja dansa men dansskolorna ville inte ta emot henne pga resurs- och erfarenhetsbrist. För att ta emot en person med synnedsättning behöver man inte alltid ha erfarenhet men man måste vara kreativ. Idag dansar Mirjana, hon träffade en danslärare som kunde undervisa och överföra/förklara det så att hon kunde lära sig koreografin. Även här tycker hon att det är en fördel att hon har sett tidigare då kan man beskriva med ord hur hon ska göra.

Mirjana gillar att utmana sig själv hon har bestigit berg, hoppat bungee jump och gjort dokumentärfilmer. Man kan följa hennes äventyr på Instagram och Facebook man kan också se hennes film Beyond my Blindness på YouTube.

HannaMaria Öhnel, läkare inom oftalmologi vid Skånes universitetssjukhus föreläste om hur man upptäcker glaukom och glaukomprogress-på riktigt. En fjärdedel av ögonpatienterna har glaukom, det är inte enbart ögontrycket som indikerar diagnos. Ärftlighet är inte största faktorn för glaukom. Det är bra med en tidig diagnos men viktigt att diagnosen är korrekt.

Hon påpekar att det är viktigt att prioritera synfältundersökningar, i screening-situation, helst screening synfält över

tröskelvärde eller FDT. Man ska bedöma papillförändringar om synfältsskada saknas, här visade hon flera bilder på näthinnor och på vad man ska vara uppmärksam på. Hon tryckte även på att man ska vara medveten om svagheter och begränsningar med OCT och att även friska patienter kan ha en förändrad bild med OCT. Det är viktigt med täta kontroller i början när man identifierat en diagnos. Studier har visat sig att de som har glaukom med normalt tryck har nytta av trycksänkande droppar. Forskning kring glaukom pågår.

Hillevi Hemphälä, universitetslektor vid LTH/Lunds universitet försökte reda ut hur vi ska tänka kring belysning och vilka lösningar kan vi rekommendera? Det är viktigt med rätt belysning, felaktig belysning kan ge ögonbesvär, felaktig arbetsställning, huvudvärk, muskuloskeletal besvär etc. Det är mycket som påverkar den visuella miljön: ljusets riktning, hur många lux (belysningsstyrka) en ljuskälla har, är ljuskällan bländande, hur lyser den upp rummet (luminans), är det goda kontraster, och flimrar ljuskälla? Hillevi gav också några enkla knep hur man kan testa tex bländning. Om du sitter vid en arbetsplats och håller upp händerna som en keps, blir det någon skillnad? Känns det mer behagligt när du håller upp händerna så är troligtvis ljuskällan placerad så att du blir bländad.

För att kontrollera om ljusets riktning är rätt kan du hålla upp

en penna mot bordet om skuggan faller från dig på bordet så är riktningen på ljuset rätt. Det är också viktigt att det inte blir för stora skillnader i ljusheten, det kan leda till att man blir bländad. Här kan det vara bra med belysning som både lyser uppåt och nedåt.

Äldre har ofta för lite ljus i sina hem, på natten kan man ha belysning runt dörrar, längs korridorerna och golvet istället för att lysa upp hela rummet.

Hillevi pratade också om icke visuellt flimmar. Flimmar kan avges från äldre lysrörslampor, LED-lampor och vissa LED skärmar/LED-TV. Om man är känslig för icke visuellt flimmar så kan man bli få migrän och huvudvärk, koncentrationssvårigheter och stress. Flimmar kan påverka läshastighet och läsförståelse. Hillevi avslutade med att uppmana oss att bedöma och ifrågasätta ljuset i vår omgivning, att reflektera över vad är bra och vad är dålig belysning. Gör "kepstestet" för att upptäcka bländning. Se till att belysningen är tillräcklig för att kunna se arbetsuppgifterna och slutligen kontrollera om ljuskällan flimmar, det kan man göra

genom att rikta mobiltelefonens kamera mot ljuskällan så ser man om den flimmar.

Hammurabi Bartuma, specialistläkare inom oftalmologi vid Kristianstads Ögonklinik och postdoktor vid Karolinska Institutet avslutade föreläsningarna på LVI dagarna. Han föreläste om "Broms mot blindhet- stamcellsbehandling mot torr makuladegeneration (åldersblindhet). Hammurabi guidade oss på ett mycket pedagogiskt sätt genom informationen hur man i forskningsprojektet använder stamceller för att försöka framställa och ersätta de näthinneceller som förlorats vid makuladegeneration, som idag är en obotlig sjukdom. Torr åldersrelaterad makuladegeneration (AMD) är den vanligaste orsaken till synnedsättning. Huvud riskfaktorer är ålder och rökning, rökning ökar risken med 50%. AMD ökar avsevärt i Sverige eftersom vi har en åldrande population. Det kommer att dröja flera år innan den svenska studien är klar.

Det var två mycket bra dagar med mycket givande föreläsningar och en god middag på kvällen. En stor fördel med fysiska konferenser är att få träffa andra som jobbar och verkar inom samma område och att mingla och byta erfarenheter med dem.

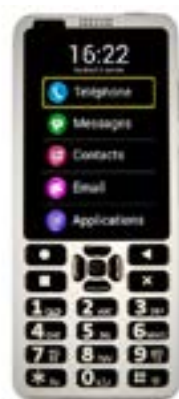
Nästa LVI dagar är den 28-29 september 2023

Camilla Hollsten
Synpedagog, syncentralen Kalmar

Telefoner och orienteringshjälpmedel bland nyheterna

Den stora anstormningen av nya produkter tycks ha tagit sig en paus inför 2023. Men lite nytt finns det i alla fall:

ICAP erbjuder den enda google-certifierade smartphonen som är särskilt utformad för synskadade, *Kapsys Smartvision 3 Omni*, ovan. Har nu blivit mer robust med tydligare knappar etc. Se <https://www.icap.nu/butik/smartvision3-omni/> *EasyRead Evolve MAX*, nedan, kan scanna A3-format ner till 6p i alla riktningar. Se vidare <https://www.icap.nu/butik/readeasy-evolve-max/>.

PolarPrint erbjuder ett nytt orienteringshjälpmedel, *StellarTrek* från Humanware, nedan, <https://www.polarprint.se/produkt/5131/StellarTrek.html>. Kan läsa skyltar, låter programmera in landmärken och rutter även där det inte finns gps-märkerade gator, har kompass, wifi och bluetooth.

Från **Insyn** rekommenderas *Mobilis* ledfyr, nedan, som gör ljud ifrån sig bara till den som så önskar, via en nyckelring. Mer info finns på <https://insyn.se/produkter/ledfyr>, nedan. Går också att programmera via en app.

Nytt är också *NaviLens* etikettsystem som man kan rikta telefonen mot och få inlästa uppgifter upplästa i denna. Mer finns på <https://insyn.se/produkt/navilens-etikettpaket>, samt på <https://www.navilens.com/en/>

Daylight Tricolor, nedan, är en lampa vars ljusstyrka såväl som färgtemperatur kan ställas in. <https://www.insyn.se/produkt/daylight-tricolor>

Kapsys Smartvision 3 Omni säljs även hos **Iris Hjälpmedel**. Mer upplysningar om detta på <https://www.irishjalpmedel.se/mobiltelefon-smartvision3-omni-55199/article>.

Den som promenerar med ledsagare kan införskaffa ett särskilt handtag, *Ramble Tag*, <https://www.irishjalpmedel.se/handtag-ledsagare-pa-vanstersi->

[da-orange-50597/article](https://www.irishjalpmedel.se/da-orange-50597/article).

Den talande varmluftsugnen *Iris Steba*, nedan, är också ny. Förutom talförmågan har den alla vanliga ugnsfunktioner. Mer på <https://www.irishjalpmedel.se/miniugn-med-varmluft-iris-steba-svensktalande-55074/article>.

För personer med ärende till Stockholm öppnar Iris Hjälpmedel dessutom en butik på Östgötagatan 83 den 3 april. Även den som bara vill titta är välkommen.

Stipendier

Stipendier delas ut till medlemmar i FFS för deltagande i konferenser och studieresor, eller för studier och utveckling av verksamheter av betydelse för föredelningens medlemmar. Även digitala konferenser och utbildningar ingår. För mer information och ansökningsformulär gå in på ffss.se/stipendier/

Årsmötet 25 april

Alla medlemmar hälsas välkomna till årsmötet i Föreningen för synrehabilitering. FFS.

Inledningsvis under kvällen blir det föreläsning / information om syntolkning ur användarperspektiv - Henrik.

Visning av "Ser du det här?". En film om den fysiska lärmiljöns betydelse för barn och elever med synnedsättning - Caroline, Laila och Åsa

Plats: Det blir även denna gång ett Hybridmöte Scandic Grand Central, Kungsgatan 70, Stockholm alternativt digitalt. Länk kommer att skickas ut efter anmälan.

Datum: Tisdag 25/4-23

Tid: 17-19

Anmälan till Kanslimejlen kansli@ffss.se ange i din anmälan om du deltar på plats eller digitalt.

Sista anmälningsdag är 20 april

Ökad tillgänglighet på www.ffss.se

Enligt undersökningar som gjorts missar fortfarande 98,1% av sidorna på webben att följa önskvärda riktlinjer enligt WAG 2.0. Det handlar om att texten har för låg kontrast (86%), alternativ text saknas för bilder (66%), tomma länkar (59,9%) missar formulärrubriker (53,8%) tomma knappar (28,7%) och att språkkod missas att läggas in (28%).

FFS:s som förening vill värna om och säkerställa att webbsidan håller standarden avseende tillgänglighet och har anlitat en expert från Axess Lab för åtgärder som ytterligare kan förbättra tillgängligheten. Webbsidan är från start skapad i Wordpress med ett tema som i grunden är tillgänglighetsanpassat och med nya inställningar har webbplatsens tillgänglighet nu ytterligare förbättrats.

Språkstöd

- Flera funktioner har översatts från engelska till svenska.

Kommentar

- Kommentar och funktionen för att kommentera har dolts då de inte används på sajten

Kontrast

- Kontraster mellan text och bakgrund har förbättrats, framförallt när det gäller texten som ligger på toppbilden i sidhuvudet. Nu har texten bra kontrast oavsett vilken del av bilden som

ligger bakom texten och kommer med andra ord fungera bra i olika skärmstorlekar

- Effekten med opacitet på texten i sidhuvudet när man för musen över är borttagen för att se till att de är fortsatt bra kontrast.
- Ökad kontrast på ramen runt sökfältet för att tydliggöra att det är ett sökfält.

Visuell fokusmarkering

- Den visuella fokusmarkering som syns när man navigerar med text tangentbord är nu betydligt tydligare samt att den ser bättre ut när de interaktiva elementen får fokus.

Innehåll

- Ändringar avseende rubrikstruktur, listor mm. Strukturen på ett flertal sidor och inlägg har även förbättrats.

Övrigt på ffss.se

- Namn för den som publicerat ett inlägg eller sida är inte längre synligt då det var ett önskemål att tas bort.
- Snabblänken, som såg ut som en pil och låg i slutet av huvudmenyn, vars funktion var att komma till huvudinnehållet är nu dold. Denna funktion hade ingen mening då nästa objekt var just huvudinnehållet.
- Tagit bort onödigt tomt mellanrum från rubriker på inlägg vilket ökar läsbarheten.
- Länkat om alla tidigare num-

mer av Nya Synvärlden

Nya Synvärlden

- Nya Synvärldens pdf-version är nu fullt klickbar med tab-tangenten. Att alla radslut blir hårda i punktskriftsdisplayen är dock en miss från pdf-formatets konstruktör så det kan vi inte göra något åt.
- Däremot har vi fått skjuta på försöket med Epub som i och för sig är lättlästare än pdf. Istället börjar vi med detta nummer med en doc-version.

Årets FFSare

Nominera gärna årets FFS:are genom att skicka ett mail till kansli@ffss.se

Webbinarier

Som medlem i FFS har du flera förmåner. Bland annat kostnadsfria Webinarium flera gånger per år. Dessa Webinarium är endast för medlemmar i FFS och/eller Forum Vision. Vid senaste Webinariet berättade Tomas Yngström om projektet vägvisaren. Erik Tengvall från Iris hjälpmedel informerade om nyheter, exempelvis käppar och det nya Visningsrummet de kommer ha i Stockholm.

Ökad livskvalitet för dig med synnedsättning

På LVI i smäländska Växjö utvecklar och tillverkar vi läskameror, läsmaskiner och programvara som förstorar, förstärker och läser upp text. Hos oss kan du hitta rätt hjälpmedel med den förstoring som just din situation kräver!

Vårt mål är att skapa lösningar som underlättar vardagen för dig med synnedsättning – hemma, på arbetet och i skolan.

Läs om våra produkter och tjänster på www.lvi.se.

Kalender

2023

24-25.april

Include

MTM och övriga nordiska myndigheter, om digital produktion, Malmö

<https://www.mtm.se/om-oss/nyheter/valkomna-till-konferensen-include-24-25-april/>

22-26 maj

IMC18, Warszawa

Chance for the Blind Foundation

<https://imc18poland.com/>

8-11 juni

The International Symposium on Physical Activity and Individuals with Visual Impairments or Deafblindness

ICEVI, Parma

http://www.icevi-europe.org/#_parma

22-28 juli

18th Deafblind International-World Conference, Ottawa

<https://www.deafblindnetwork-ontario.com/>

24-27 juli

14th International Conference on Low Vision Rehabilitation, Denver

<https://www.vision2023denver.com/>

3-4 aug

17. International Conference on Visual Perception and Vision, Montreal

<https://waset.org/visual-perception-and-vision-conference-in-august-2023-in-montreal>

28-29 september

LVI-dagarna

Växjö

<https://lvi.se/a/lvi-dagarna-2023>

29 nov – 3 dec

Getting in touch with literacy

St. Pete Beach, Florida

<https://www.gettingintouch-withliteracy.org/>

Ett program som du själv kan komplettera finns på www.ffss.se/konferenser

Ett internationellt ögonhälsoprogram finns på <https://www.conferenceseries.com/eye-health.php>